

Menneskeskeletterne fra Asnæs-gravpladsen

I. Køn, alder og arvelige træk

Af Berit Sellevold

Ved udgravningen i Asnæs 1980 blev der fundet 13 jordfæstegrave fra ældre romersk jernalder. I grav 2 blev der ved den antropologiske undersøgelse påvist skeletrester af to individer, medens der på resten af gravpladsen kun var en person i hver grav. Der blev således fundet ialt 14 skeletter.

Skeletterne blev undersøgt på Universitetets Antropologiske Laboratorium, København.¹ Undersøgelserne består i at kønsbestemme hvert skelet, bedømme dets alder ved dødens indtræden, notere arvelige variationer og foretage en række målinger, som bruges til at beskrive skelettet. Desuden undersøges knoglerne og tænderne for sygdomsforandringer. Disse vil blive beskrevet i den følgende artikel.

KØNSBESTEMMELSER

Kønsbestemmelse på skeletter er muligt, fordi der er visse regelmæssige variationer på knogler fra henholdsvis mænd og kvinder. Stort set er det mandlige skelet større, mere robust, og kraftigere modelleret end det kvindelige. På det mandlige kranium ses navnlig en kraftigere udvikling af partiet over øjnene, en mere skrånende pande, og større knoglefremspring bag ørerne. De sikreste kønstegn findes dog

på bækkenet: Et mandligt bækken er smalt og højt, medens det kvindelige er lavere og bredere, og tilpasset et fosters lejrning og passage gennem fødegangen. Undersøgelser har vist, at kønsbestemmelser, der er foretaget på grundlag af sådanne variationer, er rigtige i ca. 80-90% af tilfældene.

Blandt de 14 skeletter fra Asnæs blev 9 bestemt til kvinder og 3 til mænd. To skeletter kunne ikke kønsbestemmes. I det ene tilfælde, grav 2 (skelet 2), var der kun meget få knogler bevaret. Det andet tilfælde, grav 18, var skelettet af et ungt menneske, hvor kønstegnene endnu ikke var kommet til fuldt udtryk, hvilket gør kønsbestemmelsen meget usikker.

ALDERSBESTEMMELSER

Bestemmelser af et børneskelets alder kan foretages ret nøjagtigt, fordi knoglerne vokser og forbenes efter et aldersbestemt mønster. Tandudviklingen og tandfrembruddet sker også efter et aldersbestemt mønster. På fuldt udviklede skeletter bliver aldersbestemmelserne mere nøjagtige. Dog kan man ved at se på ændringer i kraniesømmenes forbeningsgrad, udviklingen af slidspor på ledfladerne og ikke mindst på tandsliddet bestemme om en person var i ung voksen, moden, eller gammel alder ved dødens indtræden. På grund af den relativt store usikkerhed i bestemmelserne bliver dødsalderen for voksne som regel anført i disse tre aldersgrupper, som hver dækker ca. 15-20 år.

Blandt skeletterne fra Asnæs var der kun ét barn. Alderen kunne, med ret stor sikkerhed bestemmes til mellem 16 og 18 år. Der var to i ung voksen alder (20-35 år), fire mellem 25 og 40 år og seks i moden alder (35-55 år). Et skelet kunne ikke aldersbestemmes nærmere, end at det var fuldt udviklet, altså en voksen person, ældre end 21 år. Se i øvrigt tabel 1.

Den gennemsnitlige levealder for de voksne i denne lille gruppe er udregnet til ca. 38 år, d.v.s. i den modne voksne aldersgruppe. Hvis man ser på mænd og kvinder hver for sig, finder vi at den gennemsnitlige levealder for de 3 mænd er ca. 37 år, mens den for kvinder er ca. 38 år. Dette vil sige, at mænd og kvinder blev stort set lige gamle i dette lille samfund.

Tabel 1. Køns- og aldersfordeling i skeletmaterialet fra Asnæs 1980

Alder	Mænd	Kvinder	Ubestemt køn	Totalt
0- 6	—	—	—	—
6-14	—	—	—	—
14-20	—	—	1	1
20-35	—	2	—	2
25-40	2	2	—	4
35-55	1	4	1	6
voksen (20-60)	—	1	—	1
Totalt	3	9	2	14

ARVELIGE VARIATIONER

På skelettet findes der en mængde små, ikke-målelige træk, som varierer fra individ til individ. Forekomsten af visse variationer formodes at være arveligt betinget. Variationerne kan fx bestå af specielle udformninger af kraniesømmenes forløb, forekomsten af ekstra knoglevæv (fx på indersiden af underkæben), eller knoglebroer over yderligt liggende blodkar og/eller nerver. 31 variationer af sådanne træk blev undersøgt på Asnæs-skeletterne. En enkelt af de ialt 9 voksne, som kunne undersøges, havde fx en åben midtpandesøm. Denne søm lukkes sædvanligvis i de tidlige børneår, men hos et lille, relativt konstant antal mennesker forbliver den åben også i voksen alder. Den procentvise fordeling af individer med åben midtpandesøm varierer fra befolkning til befolkning. I skandinaviske grupper ligger den omkring 10 %, og det er således ikke forbavsende at finde 11 % (1 ud af 9) med dette træk i Asnæs-materialet.

MÅLINGER

Undersøgelserne af de ikke-målelige småvariationer på skelettet er en relativt ny metode, som bruges til at undersøge slægtskabsforhold mellem befolkninger, medens den klassiske antropologiske undersøgelse specielt består i at tage et stort antal mål på de forskellige knogler. Disse mål bruges, for det første, til at beskrive skelettets – og dermed menneskets – fremtoning i store træk, og for det andet til at

se, hvor stor variation der er mellem forskellige skeletgrupper. Desværre var langt de fleste af skeletterne fra Asnæs meget fragmenterede, og der var derfor kun få mål, der kunne tages. Fx kunne længden og bredden af kraniet kun måles på et skelet. Længde-bredde-indexet bruges til at bestemme om et kranium er kortskallet, mellemskallet eller langskallet. Manden i grav 25 viser sig at være mellemskallet – et træk som er relativt sjældent i Danmarks jernalderbefolkninger, som for langt den største del er udpræget langskallet.

Ud over kranie-målene er lårbenets største længde et meget vigtigt mål, fordi man ud fra dette mål kan beregne legemshøjden. Kun på tre skeletter kunne lårbenets længde måles. Vi har derfor kun kunnet udregne legemshøjder på disse tre. En mand (grav 33) har været omkring 178 cm høj, og to kvinder (grav 2, skelet 1, og grav 17) har været henholdsvis ca. 162 cm og ca. 171 cm høje. Manden som var 178 cm, og kvinden som var 171 cm, var højere end menneskene gennemsnitlig var i jernalderen, mens kvinden, som var 162 cm, har haft en højde, som var gennemsnitlig for kvinder på den tid.

SAMMENFATNING

Resultaterne af undersøgelsen af de 14 skeletter fra Asnæs viser, at der har været en ulige kønsfordeling på gravpladsen. Som regel vil man finde omtrent lige mange mænd og kvinder, således som man også observerer det i levende befolkninger. På denne gravplads viste det sig imidlertid at være en overvægt af kvinder.

Det var i øvrigt interessant, at der på denne gravplads kun var ét barn (grav 18), som endda er 16-18 år. Der er ingen spæde eller små børn. Dette fænomen synes at være gennemgående for jernalderens gravpladser på Sjælland. Det er forbavsende, at vi ikke finder mange børnegrave, for børnedødeligheden har sandsynligvis været stor i forhistoriske samfund. Dette bekræftes blandt andet af fund fra store gravpladser (fx på Bornholm og i England) fra den samme periode som Asnæs-gravpladsen, hvor ca. 30-40% af gravene er børnegrave. Vi ved endnu meget lidt om begravelsesskikke, hvad angår børn. En mulig forklaring på, at der ikke blev fundet børneskeletter er, at de små, forgængelige børneknogler er forsvundet i jorden. Men hvis

Tabel 2. Katalog over menneskeskeletterne fra gravpladsen på Asnæs 1980

Grav nr.	Køn	Alder	Bevaringsgrad	Bemærkninger
2 (skelet 1)	♀	25-40	Ukomplet, fragmenteret	Beregnet legemshøjde ca. 162 cm
2 (skelet 2)	?	35-55	Ukomplet, fragmenteret	
3	♀	25-40	Komplet, fragmenteret	
5	♀?	20-35	Ukomplet, fragmenteret	
10	♀	20-35	Komplet, fragmenteret	
17	♀	35-55	Ukomplet, fragmenteret	Beregnet legemshøjde ca. 171 cm
18	?	16-18	Komplet, fragmenteret	
22	♀	35-55	Ukomplet, fragmenteret	
25	♂	25-40	Komplet, velbevaret	Kranicindex 78,5 (mellemskallet)
29	♀	35-55	Komplet, fragmenteret	
31	♂	25-40	Komplet, fragmenteret	Overtallige menneskefodknogler fundet i nærheden af dette skelets hænder
32	♀?	20-60	Meget ukomplet, fragmenteret	Fundet sammen med forpartiet af et lam
33	♂	35-55	Komplet, relativt velbevaret	Beregnet legemshøjde ca. 178 cm
46	♀	35-55	Komplet, fragmenteret	Lille kranium med meget tykke kranieknogler

dette var tilfældet, ville man nok have fundet tomme gravanlæg. I alle gravanlæg fra Asnæs blev der imidlertid fundet knogler – d.v.s. at der ikke var tomme grave. Det ser derfor ud, som om børnene må være begravet uden for gravpladsen.

Den gennemsnitlige levealder for alle voksne har været omkring 38 år. I forhistoriske befolkninger finder man ofte en tendens til, at

kvinder dør tidligere end mænd. Dette sættes gerne i forbindelse med den større risiko ved svangerskab og fødsler. På Asnæs-gravpladsen ser det dog ud til, at kvinder og mænd opnåede den samme gennemsnitlige levealder. Men denne konklusion er baseret på et meget spinkelt grundlag, og det kunne være, at man ville få et andet resultat, hvis der havde været et meget større skeletmateriale.

Det samlede resultat af de antropologiske undersøgelser viser, at Asnæsskeletterne ikke afviger fra Sjællands øvrige jernalder-skeletter. Fremdragelsen af disse 14 skeletter udgør et vigtigt bidrag til samlingen af forhistorisk dansk skeletmateriale og betyder, at vort kendskab til fortidens befolkninger vil kunne uddybes.

NOTE

1. Undersøgelsen er sket i forbindelse med et forskningsprojekt støttet af Statens humanistiske Forskningsråd.